

О. Сафончик,

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ТА ОХОРОНИ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Поширення у сучасності використання інформаційних технологій зумовило появу нових видів загроз безпеці. Вони спрямовані насамперед на системи управління та підтримки прийняття рішень, проте важливу роль відіграють і небезпеки, пов'язані з персональною інформацією: її збиранням, зберіганням та розкриттям. Актуальність цієї проблеми постійно збільшується, оскільки нові інформаційні технології, що впроваджуються в практику обробки відомостей, дозволяють збирати, узагальнювати та інтерпретувати дані, накопичувати їх і передавати, у тому числі по телекомунікаційних мережах, без відома громадян.

Таким чином, в Україні об'єктивно склалася нагальна необхідність активізації цілеспрямованої державної політики у сфері роботи з персональними даними. В умовах сучасності, особливо в умовах воєнного стану важливого значення набувають питання розробки належних методів і засобів захисту персональної інформації.

Найзагальніше визначення було дано у Законі України «Про захист персональних даних», зокрема: «персональними даними вважаються відомості або сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована» [10].

Теоретичну основу дослідження склали наукові праці Ю. К. Базанова,

О. А. Баранова, В. М. Брижко, С. Ю. Бурлакова, В. І. Галагана, І.В. Давидової, О. А. Дмитренко, В. В. Жернакова, О. Жуковської, Ю. О. Заїки, К.Г. Некіт, О. В. Кохановської, Т. І. Обуховської, А. В. Пазюка, О. П. Радкевича, М. В. Різака, І. І. Романик, В.О. Токаревої, А. М. Чернобай, А. О. Щербини, Н. М. Хуторян, Г. І. Чанишевої, Є.О. Харитонова, О.І. Харитонової та інших.

Метою статті є аналіз чинного законодавства України щодо поняття та цивільно-правового захисту та охорони персональних даних за законодавством України.

Викладення основного матеріалу. У юридичній літературі інституту персональних даних приділяється особлива увага. Загальна думка авторів полягає в тому, що до персональної інформації відносяться біографічні та розпізнавальні дані, особисті характеристики, відомості про сімейний стан, соціальне становище, освіту, навички, професію, службове становище, фінансове становище, стан здоров'я тощо.

Більшість авторів під персональними даними розуміють «інформацію, що відноситься до певної або визначається на підставі такої інформації фізичній особі» [8, с. 120–125], «інформацію, нерозривно пов'язану з особистістю її власника» [16, с. 158–164], як «відомості конфіденційного характеру» [3].

Також, у науковій літературі зазначається, що поняття «персональна інформація (дані)» має дві ознаки: По-перше, вона повинна ставитись до конкретної людини, що дозволило б ідентифікувати її прямо чи опосередковано; по-друге, з урахуванням вимог чинного законодавства така інформація має бути незалежною від форми її подання та зафіксована на матеріальному носії.

Разом з тим, «персональну інформацію визначають як усі дані, що стосуються конкретної людини, а також ведено додатковий поділ на наступні категорії: відкриті персональні дані – всі персональні дані за умовчанням; персональні дані обмеженого доступу, зібрані уповноваженими органами (державна таємниця, службова інформація, податкова таємниця, банківська таємниця та таємниця грошових вкладів; загальноприйняті таємниці або довірені певним особам (особова та сімейна таємниця, таємниця усиновлення, нотаріальна таємниця та таємниця заповіту, лікарська або медична таємниця, адвокатська таємниця, таємниця голосування, таємниця зв'язку – листування, поштових, телеграфних та інших повідомлень, таємниця сповіді; персональні данні (інформація, на яку поширюються особисті обмеження громадян)» [1].

Персональні дані особи є складним об'єктом для правового регулювання. З одного боку вони є відображенням приватного життя особи, недоторканність якого охороняється законом. З іншого боку, персональні дані є необхідним елементом соціалізації особи. Вони є його своєрідною візитною карткою у суспільстві, є юридичною основою реалізації його прав і дієздатності. Тому можна сказати, що режим конфіденційності персональних даних є не що інше, як правовий режим використання особистої інформації особи з метою здійснення наданих йому законом прав та виконання покладених на нього законом обов'язків.

Чинне законодавство, що регламентує захист персональних даних, визначає такі дії: «обробка – збирання, систематизація, накопичення, зберігання, уточнення (оновлення, зміна), використання, поширення (у тому числі передача), знеособлення, знищення; поширення – дії, спрямовані на передачу персональних даних певному колу осіб (передача персональних даних) або на ознайомлення з персональними даними необмеженого кола осіб, в тому числі оприлюднення персональних даних у засобах масової інформації, розміщення в інформаційно-телекомунікаційних мережах або надання доступу до персональних даних будь-яким іншим способом; використання – дії (операції) з персональними даними, що здійснюються оператором з метою прийняття рішень або вчинення інших дій, що породжують юридичні наслідки щодо суб'єкта персональних даних або інших осіб або іншим чином зачіпають права та свободи суб'єкта персональних даних або інших осіб; зупинення – тимчасове припинення збору, систематизації, накопичення, використання, розповсюдження персональних даних, у тому числі їх передачі; знищення – дії, внаслідок яких неможливо відновити зміст персональних даних в інформаційній системі персональних даних або внаслідок яких знищуються матеріальні носії персональних даних; знеособлення – дії, внаслідок яких неможливо визначити належність персональних даних конкретному суб'єкту персональних даних; міжнародне співробітництво – передача персональних даних оператором через державний кордон України органу влади іноземної держави, фізичній чи юридичній особі іноземної держави за умови забезпечення належного захисту цих даних, встановлених законом та міжнародними договорами» [11; 4].

На перший погляд, непередбачені законодавством дії не можуть здійснюватися стосовно персональних даних.

Однак, персональні дані можуть бути скопійовані, модифіковані, передані, трансформовані в інший формат тощо. Усі можливі дії щодо персональних даних передбачити неможливо, а це може завдати шкоди недоторканності особистого життя людини.

Більшість науковців обгрунтовано зазначають, що дії стосовно персональних даних повинні підкорятися певним принципам, до яких відносяться: «законність цілей і способів обробки персональних даних; відповідність цілей обробки персональних даних цілям, заздалегідь визначеним і заявленим при здійсненні збору персональних даних, а також повноваженням суб'єкта обробки персональних даних; відповідність обсягів і характеру персональних даних, які опрацьовуються, способів їх опрацювання цілям такого опрацювання; достовірність персональних даних, їх достатність для цілей опрацювання, неприпустимість опрацювання персональних даних понад заявлених цілей; 5) неприпустимість об'єднання створених для несумісних між собою цілей баз даних інформаційних систем персональних даних» [2].

Водночас, зазначається, що здійснення зберігання персональних даних відбувається у формі, яка дозволяє визначити суб'єктів персональних даних, допустимі строки передбачені метою їх обробки, а також те, що після досягнення цілей обробки персональних даних, останні підлягають знищенню (статті 15, 23 Закону України «Про захист персональних даних»).

У будь-якому випадку обробка персональних даних здійснюється оператором лише за згодою суб'єктів персональних даних.

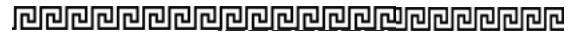
Щодо захисту персональних даних, на законодавчому рівні закріплено, що безпека персональних даних досягається шляхом виключення несанкціонованого доступу до персональних даних, за результатом чого може відбутись копіювання, розповсюдження,

зміна або знищення персональних даних, тощо.

Безпека персональних даних під час їх обробки, особливо в інформаційно-комунікаційних системах, забезпечується за допомогою системи захисту персональних даних, що включає організаційні заходи та засоби захисту інформації (у тому числі шифрувальні (криптографічні) засоби, засоби запобігання несанкціонованому доступу, витоку інформації через технічні канали або соціальні мережі інтернету, програмно-технічного впливу на технічні засоби обробки персональних даних), а також інформаційні технології, що використовуються в інформаційно-комунікаційній системі. Технічні та програмні засоби повинні задовольняти встановленим відповідно до законодавства України вимогам, що забезпечують захист інформації.

Технічними засобами, які дозволяють здійснювати обробку персональних даних виступають засоби інформаційно-комунікаційної системи та мережі, засоби та системи передачі, прийому і обробки персональних даних, а самі програмні засоби є операційними системами, системами управління базами даних тощо. Слід також виділяти засоби захисту інформації, які застосовуються в інформаційних системах, в тому числі в мережах Інтернет.

При обробці персональних даних в інформаційно-комунікаційній системі має бути забезпечене проведення заходів, спрямованих на запобігання несанкціонованому доступу до персональних даних та (або) передачу їх особам, які не мають права доступу до такої інформації; своєчасне виявлення фактів несанкціонованого доступу до персональних даних; недопущення на технічні засоби автоматизованої обробки персональних даних, у яких може бути порушено їх функціонування; можливість негайного відновлення персональних даних, модифікованих чи знищених внаслідок несанкціонованого доступу

до них; постійний контроль забезпечення рівня захищеності персональних даних.

Останнім часом держава почала більше приділяти увагу проблемі захисту персональної інформації, в тому числі в мережі Інтернет, особливо в умовах воєнного стану.

Положеннями частини 2 статті 32 Конституції України закріплено, що «не допускається збирання, зберігання, використання та розповсюдження конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини» [6].

Цивільним кодексом України визначено, що «фізична особа має право вільно збирати, зберігати, використовувати та розповсюджувати інформацію. Збір, зберігання, використання та розповсюдження інформації про особисте життя фізичної особи без її згоди не допускаються, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного благополуччя та прав людини» [15].

Регулювання захисту персональних даних в Україні також здійснюється у рамках міжнародних нормативно-правових документів ЄС: договору ЄС, договору про функціонування ЄС, Хартії ЄС про права людини.

Відповідно до статті 16 Договору про функціонування Європейського Союзу та у відступ від параграфу 2 статті Рада приймає рішення, що встановлює правила щодо захисту фізичних осіб, обробки персональних даних державами-членами при провадженні діяльності, яка входить у сферу застосування цієї глави, і вільному переміщенні таких даних. Дотримання цих правил перебуває під контролем незалежних органів.

Хартія ЄС з прав людини містить певні положення щодо захисту персональних (особистих) даних, зокрема: «положення про повагу до особистого та сімейного життя житла та спілку-

вання (стаття 7); положення щодо захисту особистих даних, які повинні оброблятися належним чином у зазначених цілях на підставі згоди особи, або на інших законних підставах, встановлених законом, а також право доступу до даних, які були зібрані щодо нього, а також право на забезпечення їх виправлення (стаття 8)» [14; 7, 11–13].

Також, рада ЄС прийняла певні рішення, які закріпила у: Регламенті європейського парламенту і ради ЄС «Про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних)» [11], що визначає загальну регламентацію захисту даних; Директиві Європейського Парламенту і Ради «Про внесення змін до Директиви 2002/22/ЄС про універсальну послугу та права користувачів щодо електронних комунікаційних мереж та послуг, Директиви 2002/58/ЄС про опрацювання персональних даних і захист приватності у сфері електронних комунікацій, Регламенту (ЄС) № 2006/2004 про співпрацю між національними органами, відповідальними за забезпечення виконання законів про захист прав споживачів» [9].

Звертається увага на те, що Директиви ЄС, на відміну від Конвенції, мають обов'язкову юридичну силу всіх країн-членів ЄС, які зобов'язані їх виконувати як рамковий законодавчий акт, що підлягає включенню до національного законодавства. Ця вимога забезпечила однакове ставлення до обробки персональних даних на всій території ЄС. Крім того, за рахунок наявності вимог до транскордонних потоків директиви є документом, який надає значний вплив на інші країни світу, у тому числі й на Україну на шляху до євроінтеграції.

Отже на шляху о євроінтеграції, з урахуванням стрімкого сучасного розвитку ІТ технологій та мереже-

вого інформаційного простору і соціальних мереж в інтернеті, а також враховуючи сучасні реалії воєнного стану, Українська держава вживає належних заходів стосовно правового захисту персональних даних за допомогою норм Основного закону – Конституції України, цивільного, адміністративного та кримінального законодавства.

Так, погоджуючись з сучасними науковцями, дійсно важливим і основним призначенням норм ЦК України та Конституції України виступає: «визначення цивільно-правової природи прав на захист персональних даних; закріплення цього права у цивільному законодавстві в якості елемента особистих немайнових прав; висвітлення та визначення особливостей здійснення захисту персональних даних та умов такого захисту; встановлення типового порядку опрацювання персональних даних; порядок здійснення контролю за дотриманням законодавства, регламентуючого захист персональних даних, уповноваженим Верховної Ради України по правам людини – омбудсменом; тощо» [13, с. 165–172].

Таким чином, в сучасній Україні, з метою належного правового регулювання цивільно-правового захисту персональних даних, приведення законодавства України, зокрема цивільного у відповідність до положень та норм Директив, Регламенту, Конвенції та інших нормативно-правових актів ЄС, а також в умовах воєнного стану, в частині здійснення належного захисту персональних даних, правове забезпечення такого захисту врегульовано Конституцією України, ЦК України, Законом України «Про захист персональних даних», Законом України «Про інформацію» [12], Європейською Конвенцією з прав людини [5], та іншими нормативно-правовими актами в частині здійснення захисту персональних даних, в тому числі в мережі Інтернет.

У представленій статті визначаються актуальні питання цивільно-правового захисту та охорони персональних даних в мережі Інтернет за законодавством України.

Визначається, що до персональної інформації відносяться біографічні та розпізнавальні дані, особисті характеристики, відомості про сімейний стан, соціальне становище, освіту, навички, професію, службове становище, фінансове становище, стан здоров'я тощо.

В статті акцентовано увагу на тому, що поширення у сучасності використання інформаційних технологій зумовило появу нових видів загроз безпеці. Вони спрямовані насамперед на системи управління та підтримки прийняття рішень, проте важливу роль відіграють і небезпеки, пов'язані з персональною інформацією: її збиранням, зберіганням та розкриттям.

Актуальність цієї проблеми постійно збільшується, оскільки нові інформаційні технології, що впроваджуються в практику обробки відомостей, дозволяють збирати, узагальнювати та інтерпретувати дані, накопичувати їх і передавати, у тому числі по телекомунікаційних мережах, без відома фізичних осіб.

Визначено, що персональні дані особи є складним об'єктом для правового регулювання. З одного боку вони є відображенням приватного життя особи, недоторканність якого охороняється законом. З іншого боку, персональні дані є необхідним елементом соціалізації особи. Вони є його своєрідною візитною карткою у суспільстві, є юридичною основою реалізації його право- і дієздатності. Тому можна сказати, що режим конфіденційності персональних даних є не що інше, як правовий режим використання особистої інформації особи з метою здійснення наданих йому законом прав та виконання покладених на нього законом обов'язків.

Зроблено висновок, що в Україні об'єктивно склалася нагальна необхідність активізації ціле-спрямованої державної політики у сфері роботи з персональними даними. В умовах сучасності, особливо в умовах воєнного стану, важливого значення набувають питання розробки належних методів і засобів захисту персональної інформації.

Ключові слова: цивільне право, цивільне законодавство, цивільні правовідносини, цивільно-правовий захист, охорона персональних даних, персональні дані, мережа Інтернет, інформаційні технології.

Safonchuk O. Topical issues of civil law protection and security of private data on the Internet under Ukraine's legislation

The present article outlines the topical issues of civil law protection and security of private data on the Internet under Ukraine's legislation.

It is defined that private data cover biographical and identifying information, personal characteristics, information about marital status, social status, education, skills, profession, official position, financial status, health condition, etc.

The paper emphasizes that the widespread use of information technology these days has led to the emergence of new types of security threats. They are primarily aimed at management and decision support systems, but the risks associated with personal data, such as its collection, storage and disclosure, also play a crucial role.

The problem's relevance is constantly growing, as emerging information technologies introduced into the practice of data processing allow collecting, generalizing and interpreting data, accumulating and transmitting them, including via telecommunication networks, without the knowledge of individuals.

It is determined that personal data of an individual is a complex object for legal regulation. On the one hand, they are a reflection of a person's private life, the inviolability of which is protected by law. On the other hand, personal data are a necessary element for a person's socialization. They are a kind of business card in society and are the legal basis for one's legal capacity. Therefore, you could say that the personal data confidentiality regime is nothing more than a legal regime for using an individual's private data in order to exercise the rights granted to them by law and fulfill the obligations imposed by law.

The author concludes that in Ukraine there is an urgent need to intensify a targeted state policy on private data processing. Nowadays, especially under martial law, the issues of developing appropriate methods and means of private information protection are crucial.

Key words: civil law, civil legislation, civil legal relations, civil law protection, personal data protection, personal data, Internet, information technology.

Література

1. Богдан Ю.В. Конституційно-правові основи забезпечення доступу до інформації в Україні та країнах Європейського союзу : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. К., 2019. 228 с.
2. Гуржій Т.О. Правовий захист персональних даних : монографія / Т. О. Гуржій, А. Л. Петрицький. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. 216 с.
3. Дмитренко О. А. Право фізичної особи на власні персональні дані в цивільному праві України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. К., 2010. 19 с.
4. Кардаш А.В. Конституційно-правовий захист інформації про особу (порівняльно-правовий аспект) : дис. канд. юрид. наук: спец. : 12.00.02. Харків, 2019. 244 с.
5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) від 04.11.1950, ратифікована Україною

- 17.07.1997 (Законом № 475/97-ВР від 17.07.97). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
6. Конституція України: науково-практичний коментар. Національна академія правових наук України. 2-ге вид. Харків : Право, 2011. С. 72.
7. Небеська М.С. Значення положень хартії основних прав Європейського союзу для модернізації закріплених у Конституції України прав і свобод людини. Проблеми становлення правової демократичної держави. Південноукраїнський правничий часопис. 1-2018. С. 11–13.
8. Обуховська Т. І. Теоретичні засади регулювання інформації про особу в умовах розвитку інформаційних технологій. Вісник Національної академії державного управління при Президенті України. 2015. № 2. С. 120–125.
9. Про внесення змін до Директиви 2002/22/ЄС про універсальну послугу та права користувачів щодо електронних комунікаційних мереж та послуг, Директиви 2002/58/ЄС про опрацювання персональних даних і захист приватності у сфері електронних комунікацій, Регламенту (ЄС) № 2006/2004 про співпрацю між національними органами, відповідальними за забезпечення виконання законів про захист прав споживачів. Директива Європейського Парламенту і Ради 2009/136/ЄС від 25 листопада 2009 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_013-09#Text
10. Про захист персональних даних. Закон України від 1 червня 2010 року № 2297-VI. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2010. № 34, ст. 481). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>
11. Про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних). Регламент Європейського парламенту і ради (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-16#Text
12. Про інформацію. Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 48, ст. 650). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>
13. Тимошенко О.А. Захист персональних даних в цивільних правовідносинах: вітчизняне правове забезпечення крізь призму практики європейського суду з прав людини. Цивільне право і цивільний процес; Сімейне право; Міжнародне приватне право. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». № 4, 2023 С. 165–172.
14. Хартія прав людини. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T5001816>
15. Цивільний Кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 40–44. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
16. Чернобай А.М. Актуальні питання реалізації права громадян на працю та працевлаштування в контексті Закону України «Про зайнятість населення» / А. М. Чернобай, І. В. Мороз. Публічне право. 2013. № 4. С. 158–164.